

Tanári interakció az egyetemi hallgatók szemszögéből

SZABÓ L. DÁVID – PONYINÉ HATVANI ILONA – HORVÁTH KINGA

Teacher interaction from the perspective of university students

Abstract

The purpose of our present research is to examine the characteristics of teachers' interpersonal behaviour from both teachers' and students' perspective, as well as to determine the teachers' interaction style from the students' perspective using the QTI measurement tool (Questionnaire on Teacher Interaction). The research assesses how students perceive teachers' classroom activities. In our research, we used the 48-item QTI questionnaire revised by Wubbels among university students majoring in English. This measurement tool can serve as a valuable source of information for teachers in comparing their own self-evaluation with the students' point of view, which can obviously serve their professional development.

Keywords: teacher interaction; survey; questionnaire research; Wubbels; QTI

Subject-Affiliation in New CEEOL: Social Sciences – Education – Higher Education

DOI: 10.36007/eruedu.2024.1.033-050

Bevezetés

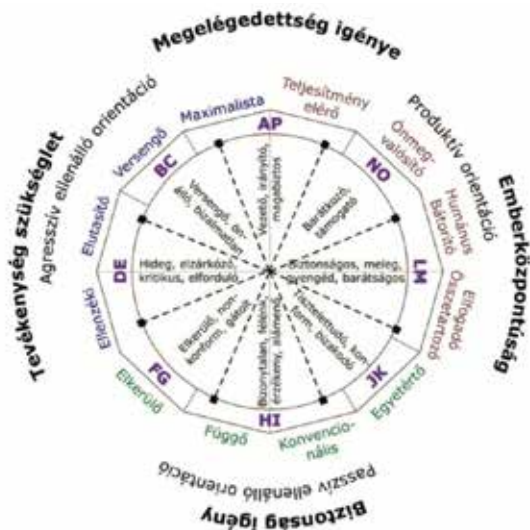
Egy előző tanulmányunkban (Szabó 2023) arra kerestük a választ, hogy változhat-e a történelemtanítás módszertani kultúrája. Ebből a kutatásból többek között az derült ki, hogy a pedagógusoknak jelentős szerepe van a tanulók pályaválasztását illetően, valamint az utánpótlás biztosításában is, hiszen sok tanuló éppen miattuk választja az adott (tanári) hivatást. A kutatás a Selye János Egyetem történelemtanár szakos hallgatói körében valósult meg. A történelemtanár szakos hallgatók összlétszáma az 5 évfolyamban 89 fő volt, a kérdőívet ebből összesen 83 hallgató töltötte ki, közülük 44 férfi és 39 nő. A vizsgált minta 58%-ában egy konkrét történelemtanár volt hatással a hallgatók döntésére abban, hogy a történelemtanár szakot válasszák az egyetemen. Mivel a pedagógusok hatása a tanulókra bizonyított tény, szerettük volna megvizsgálni a pedagógus és a tanulók közti interakciót az osztályteremben. A pedagógus és a tanulók közti interakciót illetően nagyon kevés magyar nyelvű forrás található. A témában magyar nyelven eddig csak Horváth Kinga és Tóth Péter (2019; 2022) publikált monográfiát és több tanulmányt is. Jelen kutatásunk során vizsgáljuk egy magyarországi egyetem angoltanárának interakciós stílusát és tanári interperszonális viselkedésének jellemzőit hallgatói szemszögéből a QTI kérdőív angol változata segítségével.

Szakirodalmi áttekintés

Jelen tanulmányunkban a tanári viselkedés tanulói teljesítményekre gyakorolt hatása osztálytermi körülmények között való vizsgálatának két korai kutatási területére támaszkodunk. Az egyik a tanári hatékonyságra (Gordon 1991; Zrinszky 2002), míg a másik az egyének és a környezetük közötti interakció vizsgálatára (Moos 1979; Walberg 1979) vonatkozik.

„A tanítási folyamat interperszonális megközelítése egy olyan terület, amelyet a pszichológiában a tanár interakciós stílusának felfogása mind a tanulók, mind pedig a tanárok, annak tényezői és korrelációi tekintetében vizsgálnak” (Tóth – Horváth 2022, 71). A tanári interperszonális viselkedés modelljének megalkotása (Model for Interactional Teacher Behavior, MITB modell) Wubbels nevéhez fűződik (Wubbels et al. 1985). A Wubbels-féle MITB modell tulajdonképpen a Leary-féle interperszonális viselkedés modelljén alapszik. Ez a Leary-féle interperszonális viselkedés modell (circumplex-modell) később az LSD-vel kapcsolatos kísérleteiről és az LSD támogatásáról lett híres (Leary 1957; LaForge – Suczek 1955; LaForge et al. 1954). Ezt követően azonban Leary nyomán sok más kutató is kidolgozta saját interperszonális (circumplex) modelljét (Carson 1969; Gurtman 2001; Plutchik – Conte 1997; Strong et al. 1988; Wiggins 1979).

A Leary-féle interperszonális viselkedés modell lehetőséget teremt számunkra, hogy mérjük az emberi viselkedés indítékait. A modell négy alapvető motivációt, szükségletet különít el (Tóth – Horváth 2022, 71): a megelégedettség igénye, emberközpontúság, biztonság igénye, valamint tevékenység-szükséglet. E motivációkat pedig háromféle viselkedésorientáción keresztül elégíthetjük ki, melyek a következők: produktív orientáció, passzív ellenálló orientáció, valamint agresszív ellenálló orientáció.

1. ábra: A Leary-féle modell

Leary nyolc személyiségtypust határozott meg (1. ábra), mely személyiségtypusokhoz leírta a szociális interakciókban használatos működésformát (Kulcsár 1981). Ennek a modellnek az alapvetése az, hogy a személyközi viselkedés jellemzői egy körkörös kontinuumot képeznek, és mindegyik jellemvonás a kontinuum mentén azonos. „*Jellemvonásaiban két alapidimenzió jelenik meg. Az egyik a dominancia vagy kontroll, illetve az alárendelődés, önálávetés. Ezt a dimenziót nevezük hatás-, kontroll- vagy befolyás-dimenziónak. Másik a szeretet, az együttműködés vagy az összetartozás, illetve a gyűlölet, az ellenállás, szembenállás, amely kontinuumot a proximitás-, azaz közelség-dimenziónak is nevezünk.*” (Tóth – Horváth 2022, 73)

1. táblázat: A Leary-és a Wubbels-féle oktánsok

Forrás: Tóth – Horváth, 2022, 74

A Leary-féle nyolc kategória	A Wubbels-féle nyolc kategória
AP: vezető – autokratikus	DC: irányító, határozott
NO: felelősségteljes - hipernormális	CD: segítőkész, barátságos
LM: együttműködő – túl konvencionális	CS: megértő, konszenzusra törekvő
JK: könnyen irányítható – függő	SC: engedékeny, lágyszívű
HI: önálávető – mazochisztikus	SO: bizonytalan, határozatlan
FG: lázadó – bizalmatlan (gyanakvó)	OS: elégedetlen, kételkedő
DE: agresszív – szadista	OD: dorgáló, figyelmeztető, fegyelmező
BC: versengő – nárcisztikus	DO: szigorú, erélyes

Leary (1957) munkájának kiindulópontjául szolgált az interperszonális kommunikáció általános modellje, melyet Wubbels és munkatársai (1987) is alkalmaztak azért, hogy le tudják írni a tanulók megítélését a tanáruk tevékenységét illetően. Ehhez Wubbels és munkatársai (1987) is megadták az interperszonális viselkedés nyolc személyiségváltozóját. Wubbelsék (1987) is a circumplex-logikát követték, ezért a nyolc változót egy kör kerülete mentén rendezték el, ezáltal jött létre az interperszonális viselkedés tanári modellje (Model for Interpersonal Teacher Behavior, MITB). Az MITB modell a Leary-féle interperszonális személyiségmodellre épít (Leary 1957), ennek a modellnek az oktatási kontextusba való adaptálása révén jöhetett csak létre a Wubbels-féle tanári interperszonális viselkedés modellje (1. táblázat). A Wubbels-féle tanári interperszonális viselkedés modellje nyolc kategóriát említ, a 2. táblázatban szemléltetve a következőket.

2. táblázat: A Wubbels-féle kategóriák és azok magyar megnevezései
 Forrás: Tóth – Horváth (2022) nyomán saját ábra

Angol rövidítés	A Wubbels-féle nyolc kategória angol nyelven	Magyar rövidítés	A változó magyar megnevezése
ADM	Admonishing Behavior	OD	Dorgáló, figyelmeztető
DIS	Dissatisfied Behavior	OS	Elégedetlen, kétkedő
HFr	Helpful/Friendly Behavior	CD	Segítőkész, barátságos
LEA	Leadership Behavior	DC	Irányító, határozott
STR	Strict Behavior	DO	Szigorú, erélyes
SRE	Student Responsibility and Freedom Behavior	SC	Engedékeny, lágyszívű
UNC	Uncertain Behavior	SO	Bizonytalan, határozatlan
UND	Understanding Behavior	CS	Megértő, konszenzusra törekvő

A pedagógus interakciós stílusa megállapításának egyik módja a QTI kérdőív mint mérőeszköz alkalmazása, mely a Wubbels és munkatársai (1985) által megalkotott QUIT (Questionnaire for Interactional Teacher Behaviour) kérdőíven alapszik. A QUIT kérdőív eredetileg a Leary által megalkotott ICL (Interpersonal Check List) kérdőívből indult ki, 77 kérdést tartalmazott, és holland középiskolások számára dolgozták ki (Wubbels – Brekelmans 1998; Wubbels et al. 1991; Wubbels et al. 1985; Wubbels – Levy 1991). Ebből adódóan az eredeti 77 ítemes QUIT kérdőív holland nyelven született, és célja a pedagógus osztálytermi tevékenységének megfigyelése volt a tanulók szemszögéből. A holland változatot követte a kérdőív angol nyelvű változatának kidolgozása, melyet először az Amerikai Egyesült Államokban alkalmaztak (Wubbels – Levy 1991; Wubbels – Levy 1993). Ezt követően a kérdőívet tesztelték Ausztráliában is (Wubbels et al. 1993). Wubbelsék arra a megállapításra jutottak, hogy „a legjobb tanárok erősebb vezető egyéniségek, barátságosabbak és megértőbbek, ugyanakkor kevésbé bizonytalanok, elégedetlenek és rendreutasítók, mint a tanárok általában” (Tóth – Horváth 2022, 100). A kérdőívet alkalmazták még Törökországban (Telli et al. 2007) középiskolásokon, illetve Szingapúrban, Malajziában, Görögországban, Kínában és Szlovákiában is (Fisher et al. 1995; Passini et al. 2015; Sun et al. 2018; Mareš – Gavora 2004). A QTI magyar nyelvű változatával Tóth és Horváth (2022) az ideális tanári interperszonális viselkedését kutatta. Jelen kutatásunkban a Wubbels-féle QTI kérdőívet a tanár interperszonális viselkedése jellemzőinek megállapítására szerettük volna alkalmazni, és ehhez a kérdőív magyar nyelvű változatát kívántuk adaptálni. A kérdőív adaptálásának során a kétszeres oda-vissza fordítást alkalmaztuk, majd a kérdőív nyelvezetét gyakorló pedagógusokkal is ellenőriztettük. A Wubbels-féle oktánsok értelmezését a 3. táblázatban olvashatjuk:

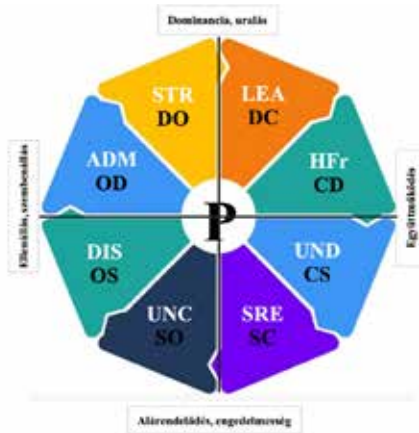
3. táblázat: A Wubbels-féle oktánsok, változók értelmezése

Forrás: Tóth – Horváth, 2022, 76

A változó magyar megnevezése	A változó részletesebb ismertetése
Irányító, határozott (DC)	Figyelmeztet, mi fog történni; vezet; szervez; utasít; feladatokat jelöl ki; javaslatokat tesz a megoldásokra; magyaráz; felkelti a tanulók figyelmét
Segítőkész, barátságos (CD)	Segít; érdeklődést mutat a tanulók problémái iránt; bekapcsolódik a folyamatokba; barátságosan, illedelmesen viselkedik; van humorérzéke
Megértő, konszenzusra törekvő (CS)	Figyelmesen meghallgatja a tanulókat; empátikusan viselkedik; bizalmat és megértést sugároz; elnéző; ösztönzi a konfliktusok megoldását; türelmes; nyitott
Engedékeny, lágyszívű (SC)	Teret ad az önálló munkára; vár, amíg az osztály elcsendesedik; felelősségvállalással együtt szabadságot is ad; a tanulók javaslatait figyelembe veszi
Bizonytalan, határozatlan (SO)	Nem avatkozik bele a dolgok menetébe; háttérbe szorul; elnézést kér; kíváncsi, hogyan fognak alakulni a dolgok; beismeri, hogy a hiba őbenne van
Elégedetlen, kételkedő (OS)	Kíváncsi, amíg az osztály elcsendesül; mérlegel, nyugalmat követel; kifejezi az elégedetlenségét; tekintete haragos, morcos; mindig kérdez; kritizál
Dorgáló, figyelmeztető (OD)	Gyakran mérges, indulatos; szeret tiltani, a hibákra figyelmeztetni; szidalmaz; büntet
Szigorú, erélyes (DO)	A tanulókat ellenőrzi, szigorúan vizsgáztatja, értékeli őket; megköveteli a csendet; az osztályt fegyelmezi; a szabályok és előírások betartását megköveteli

A pedagógus interperszonális viselkedésének oktánsait két tengely mentén lehet ábrázolni azzal, hogy az oktánsok sorrendje nem véletlenszerű. Az egymással szemben lévő szektorok ellentétes személyiségjellemzőket jelentenek, míg az egymáshoz közelebb eső szektorok egymáshoz közelebb állnak. Az egymáshoz viszonyítva derékszögben álló szektorok (ortogonálisok) között pedig nincs összefüggés.

2. ábra: Az interperszonális tanári viselkedés modellje
 Forrás: Tóth – Horváth (2022) nyomán saját ábra

A pedagógus interakciós viselkedését (2. ábra) két tengelyen lehet értelmezni. Az ábra közepén lévő P betű pedig magát a pedagógust jelenti. Az ábrán a fehér színnel az angol, míg fekete színnel a magyar Wubbels-féle kategóriák rövidítései olvashatók. A vertikális tengely két szélső tulajdonságát a dominancia, uralás, illetve annak ellentétes párja, az alárendelődés, engedelmeség képezi. Ez fejezi ki azt, hogy az adott pedagógus mennyire törekszik az osztálytermen belüli hatalmi pozíciójának megtartására, vagy éppen, hogy milyen mértékben adja át ezt a szerepet a tanulóinak. A horizontális tengely két szélső tulajdonsága az ellenállás, szembenállás, illetve annak ellentétes párja, az együttműködés képezi. Ez fejezi ki azt, hogy az adott pedagógus mennyire távolságtartó vagy elutasító, vagy éppen, hogy milyen mértékben segítőkész, illetve megértő a tanulóival. A nyolc egyenlő szektort a koordinátarendszerben elfoglalt helyzetüknek megfelelően LEA, HFr stb. címkével láttuk el. A két említett szektort, a LEA-t és a HFr-t egyaránt a dominancia és az együttműködés jellemzi. A két szomszédos szektorban a dominancia szempontja érvényesül az együttműködés szempontjával szemben. Így egy LEA viselkedést tanúsító tanár elmagyarázhat valamit az osztálynak, csoportokat szervez, feladatokat állít össze stb. A szomszédos HFr szektor együttműködőbb, kevésbé domináns viselkedést mutat, és az adott tanárról az mondható el, hogy segíti a tanulókat, barátságosan vagy figyelmesen viselkedik (Tóth – Horváth 2022). Jelen tanulmányunkban az angol nyelvű rövidítéseket használjuk.

A kutatás célja, kérdések és hipotézisek

A kutatás célja a Wubbels által kifejlesztett QTI kérdőív 48 ítemes angol változata segítségével megismerni (C1) egy magyarországi egyetem angoltanárának interakciós stílusát és tanári interperszonális viselkedésének jellemzőit angol szakos hallgatói szemszögből. A kutatásban három csoport vett részt (14, 17 és 19 fő). A

felmérés egy pedagógus által tanított három csoportjában zajlott. Kutatásunk további célja (C2) a kapott eredményeket a nemek és a csoportok háttérváltozói alapján összevetve megvizsgálni, valamint (C3) megvizsgálni, hogy a vizsgált mintában a pedagógus interakciós stílusának tanulók által való megítélése megegyezik-e a pedagógushallgatók által ideálisnak vélt interperszonális viselkedés jellemzőivel. A fenti célokat figyelembe véve a kutatás előtt az alábbi kérdéseket fogalmaztuk meg:

K1. Miként jellemezhető egy magyarországi egyetem angoltanárának interakciós stílusa és tanári interperszonális viselkedésének jellemzői angol szakos hallgatók szemszögéből?

K2. A háttérváltozók figyelembevételével, milyen eltérések mutatkoznak az egyes hallgatói csoportok között a pedagógus megítélésében?

K3. A vizsgált mintában a pedagógus interakciós stílusának tanulók által való megítélése megegyezik-e a pedagógushallgatók által ideálisnak vélt interperszonális viselkedés jellemzőivel?

A kutatás eredményei

A kutatás első lépéseként a kérdőív megbízhatóságáról és validitásáról kívántunk meggyőződni a vizsgált mintában. A kutatásban egy magyarországi egyetem angol szakos hallgatóinak három csoportja vett részt. Összesen 50 hallgató töltötte ki a kérdőívet, melyek közül 24 volt fiú és 26 lány (4. táblázat). Az első csoportból 14, a második csoportból 19, míg a harmadik csoportból 17 hallgató (5. táblázat).

GENDER					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	male	24	48.0	48.0	48.0
	female	26	52.0	52.0	100.0
Total		50	100.0	100.0	

4. táblázat: A kutatásban részt vevő hallgatók nemi eloszlása

CLASS					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1st group	14	28.0	28.0	28.0
	2nd group	19	38.0	38.0	66.0
	3rd group	17	34.0	34.0	100.0
Total		50	100.0	100.0	

5. táblázat: A kutatásban részt vevő hallgatók csoportok szerinti eloszlása

Az egyes interperszonális változókhoz tartozó megbízhatósági mutatókat a 6. táblázatban adtuk meg. Megállapítható, hogy valamennyi változó megbízhatónak tekinthető.

6. táblázat: A Wubbels-féle QTI mérőeszköz megbízhatósági mutatói jelen kutatásunkban

A Wubbels-féle nyolc kategória	Az oktánsokhoz tartozó itemek	Az itemek száma	Cronbach-alfa
Dorgáló, figyelmeztető (ADM)	4, 8, 12, 16, 20, 24	6	0,649
Elégedetlen, kétkedő (DIS)	27, 31, 35, 39, 43, 47	6	0,683
Segítőképz, barátságos (HFr)	25, 29, 33, 37, 41, 45	6	0,746
Irányító, határozott (LEA)	1, 5, 9, 13, 17, 21	6	0,788
Engedékeny, lágyszívű (SRE)	26, 30, 34, 38, 42, 46	6	0,712
Szigorú, erélyes (STR)	28, 32, 36, 40, 44, 48	6	0,732
Bizonytalan, határozatlan (UNC)	3, 7, 11, 15, 19, 23	6	0,714
Megértő, konszenzusra törekvő (UND)	2, 6, 10, 14, 18, 22	6	0,754

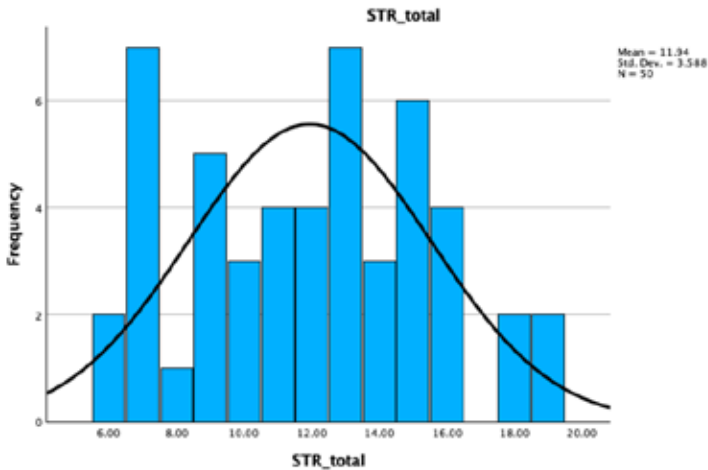
A 7. táblázatban megadtuk a kutatás során kapott nyolc interperszonális változó leíró statisztikai mutatóit.

7. táblázat: A QTI változók leíró statisztikai mutatói

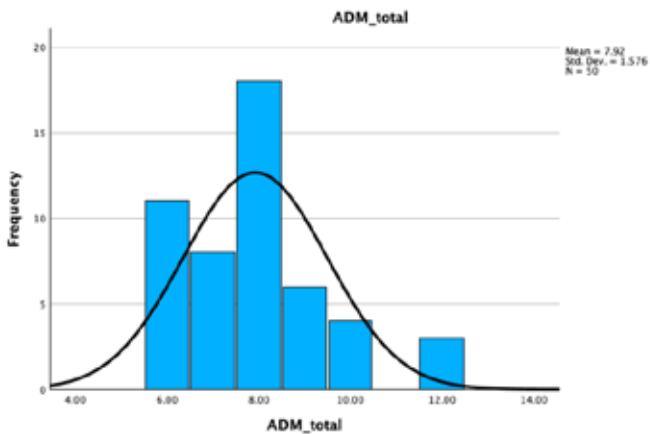
A Wubbels-féle nyolc kategória	Átlag	Szórás	95%-os konf. int.		Ferdesség (Skewness)	Csúcsosság (Kurtosis)
			alsó érték	felső érték		
Dorgáló, figyelmeztető (ADM)	7,92	1,576	7,472	8,367	0,887	0,808
Elégedetlen, kétkedő (DIS)	7,76	1,813	7,244	8,275	1,058	0,411
Segítőképz, barátságos (HFr)	25,22	3,321	24,276	26,164	-0,727	0,3621
Irányító, határozott (LEA)	23,52	3,078	22,645	24,395	-0,470	-0,498
Engedékeny, lágyszívű (SRE)	17,70	3,333	16,752	18,647	0,873	0,513
Szigorú, erélyes (STR)	11,94	3,588	10,920	12,959	0,067	-0,874
Bizonytalan, határozatlan (UNC)	9,74	3,142	8,847	10,632	0,896	0,059
Megértő, konszenzusra törekvő (UND)	27,08	2,320	26,420	27,739	-0,755	-0,258

Az átlagnál a legkisebb érték 6 lehet, míg a legmagasabb 30, mivel egy dimenzióhoz 6 item tartozott és a legkisebb megadható érték a Likert-skálán 1 volt, míg a legnagyobb 5. Az adott tanár attribútumaihoz hozzátartozik a segítőkészség, a

konszenzusra törekvés és a határozottság, ugyanakkor kevésbé jellemző rá a feyelmező, kételkedő, illetve határozatlan attitűd. A szórás az egyének közötti eltérés szempontjából érdekes számunkra, tehát, hogy adott csoporton belül mennyire térnek el egymástól a kapott értékek. Minél jobban eltérnek, annál magasabb a szórás. A mi esetünkben a legmagasabb szórás a szigorúság/erélyesség (STR) dimenzióán tapasztalható (3. ábra), míg a legkisebb a dorgáló/figyelmeztető (ADM) dimenzióban (4. ábra).

3. ábra: A STR dimenzió szórása

4. ábra: Az ADM dimenzió szórása

A konfidencia-intervallumok segítségével láthatjuk, hogy vannak olyan dimenziók, ahol az értékek inkább az alsó érték irányába tolódtak – például az ADM dimenziónál, ahol az értékek 7 és 9 közé esnek, és vannak olyan dimenziók, ahol az értékek a felső érték irányába tolódtak – például az UND dimenziónál, ahol az értékek 26 és 28 közé estek.

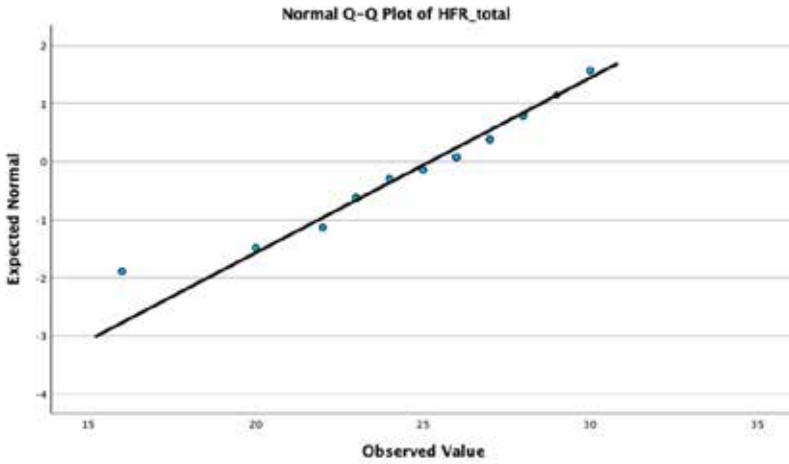
A ferdeség (skewness) azt mutatja meg nekünk, hogy melyik irányba tolódik el az adott dimenzió. A csúcsosság (kurtosis) azt mutatja meg nekünk, hogy mennyire csúcsos az eloszlás a normálhoz képest. Ehhez először Kolmogorov–Smirnov próbát alkalmaztunk (8. táblázat). A normalitásvizsgálat azt mutatta számunkra, hogy 6 dimenzió esetében nem normál az eloszlás, mert a kapott értékek kisebbek, mint 0,05, míg 2 dimenzió esetében (5. ábra és 6. ábra) normál eloszlásról beszélhetünk (HFR: 0,053; STR: 0,200).

8. táblázat: Kolmogorov–Smirnov próba a 8 dimenzió

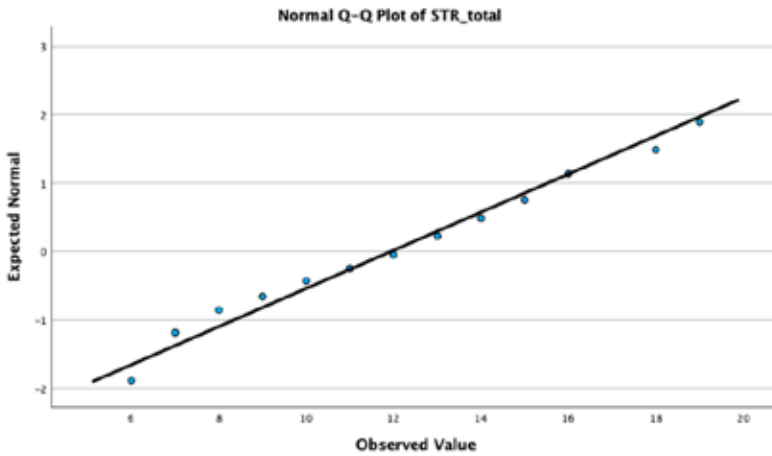
Tests of Normality						
	Kolmogorov–Smirnov ^a			Shapiro–Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
ADM_total	.220	50	<.001	.881	50	<.001
DIS_total	.182	50	<.001	.838	50	<.001
HFR_total	.124	50	.053	.933	50	.007
LEA_total	.153	50	.005	.951	50	.038
SRE_total	.175	50	<.001	.916	50	.002
STR_total	.096	50	.200*	.958	50	.076
UNC_total	.213	50	<.001	.890	50	<.001
UND_total	.194	50	<.001	.904	50	<.001

*. This is a lower bound of the true significance.

a. Lilliefors Significance Correction

5. ábra: A HFR dimenzió normáleloszlása

6. ábra: A STR dimenzió normáleloszlása

A 2 normáleloszlású dimenzió (HFR; STR) elvégeztük a homogenitás-vizsgálatot is, amelynek következtében azt láthatjuk, hogy a HFR ($0,676 > 0,05$) és a STR ($0,264 > 0,05$) dimenzióknak is homogén a szórása, így az ANOVA vizsgálatot mind a két dimenzió el tudjuk végezni (9. táblázat).

9. táblázat: Homogenitás-vizsgálat a HFR és STR dimenziókon

		Levene Statistic	df1	df2	Sig.
HFR_total	Based on Mean	.177	1	48	.676
	Based on Median	.088	1	48	.768
	Based on Median and with adjusted df	.088	1	42.991	.769
	Based on trimmed mean	.159	1	48	.692
STR_total	Based on Mean	1.276	1	48	.264
	Based on Median	1.286	1	48	.262
	Based on Median and with adjusted df	1.286	1	47.216	.263
	Based on trimmed mean	1.250	1	48	.269

Szerettük volna megtudni, hogy van-e szignifikáns eltérés a fiúk és lányok válaszai között a dimenziókat illetően. Ehhez Mann–Whitney próbát végeztünk (10. táblázat) 6 dimenzió esetében (kivéve HFR és STR).

10. táblázat: Mann–Whitney próba 6 dimenzió a fiúk/lányok háttérváltozók függvényében

Test Statistics ^a						
	ADM_total	DIS_total	LEA_total	SRE_total	UNC_total	UND_total
Mann–Whitney U	249.000	250.000	291.000	258.500	222.500	250.000
Wilcoxon W	549.000	601.000	642.000	558.500	573.500	601.000
Z	-1.264	-1.237	-.411	-1.046	-1.755	-1.220
Asymp. Sig. (2-tailed)	.206	.216	.681	.296	.079	.223

a. Grouping Variable: GENDER

Mivel mind a 6 dimenzió esetében az Asymp. Sig. nagyobb, mint 0,05, ezért megállapíthatjuk, hogy a vizsgált mintában nincs szignifikáns eltérés a fiúk és lányok válaszai között.

A HFR és STR dimenziók esetében ANOVA vizsgálatot végeztünk (11. táblázat), hogy megtudjuk, van-e szignifikáns eltérés a fiúk és lányok megítélése között. Mivel a HFR dimenzióban a Sig. (0,143) nagyobb, mint 0,05, ezért megállapíthatjuk, hogy a vizsgált mintában nincs szignifikáns eltérés a fiúk és lányok megítélése között. A STR dimenzióban a Sig. (0,023) kisebb, mint 0,05, ezért megállapíthatjuk, hogy a vizsgált mintában van szignifikáns eltérés a fiúk és lányok megítélése között.

11. táblázat: ANOVA vizsgálat a HFR és STR dimenzióban a fiúk/lányok háttérváltozók tükrében

		ANOVA				
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
HFR_total	Between Groups	23.926	1	23.926	2.223	.143
	Within Groups	516.654	48	10.764		
	Total	540.580	49			
STR_total	Between Groups	64.810	1	64.810	5.496	.023
	Within Groups	566.010	48	11.792		
	Total	630.820	49			

Következő lépésként szeretnénk meg tudni, hogy van-e szignifikáns eltérés a csoportok között a 8 dimenziót illetően. Ehhez 6 dimenzió esetében Kruskal-Wallis próbát végeztünk (12. táblázat), míg a HFR és STR dimenziót illetően ANOVA vizsgálatot végeztünk.

12. táblázat: Kruskal-Wallis próba 6 dimenzió a csoportok háttérváltozó függvényében

Test Statistics ^{a,b}						
	ADM_total	DIS_total	LEA_total	SRE_total	UNC_total	UND_total
Kruskal-Wallis H	.953	.345	.955	7.520	2.544	.088
df	2	2	2	2	2	2
Asymp. Sig.	.621	.841	.620	.023	.280	.957

a. Kruskal Wallis Test

b. Grouping Variable: CLASS

Az ADM, DIS, LEA, UNC és UND dimenzióban nincs szignifikáns eltérés a három csoport által adott válaszokban ($>0,05$), azonban az SRE dimenzió esetében ($0,023 < 0,05$) van szignifikáns eltérés a csoportok válaszai között.

A HFR és STR dimenziók esetében ANOVA vizsgálatot végeztünk (13. táblázat), hogy meg tudjuk, van-e szignifikáns eltérés a csoportok megítélése között. Mivel mind a két dimenzióban a Sig. nagyobb, mint $0,05$, ezért megállapíthatjuk, hogy nincs szignifikáns eltérés a csoportok válaszai között a két vizsgált dimenzióban.

13. táblázat: ANOVA vizsgálat a HFR és STR dimenzióban a csoportok háttérváltozó tükrében

		ANOVA				
		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
HFR_total	Between Groups	33.211	2	16.605	1.538	.225
	Within Groups	507.369	47	10.795		
	Total	540.580	49			
STR_total	Between Groups	17.253	2	8.627	.661	.521
	Within Groups	613.567	47	13.055		
	Total	630.820	49			

Láthatjuk, hogy szignifikáns eltérésre összesen két dimenziót illetően bukkantunk. A STR (szigorú, erélyes) dimenzióban a nemet illetően, illetve a SRE (engedékeny, lágyszívű) dimenzióban a csoportokat illetően (14. táblázat).

14. táblázat: Szignifikáns eltérések összesítése a vizsgált mintában a háttérváltozók függvényében

Dimenziók	ADM	DIS	HFR	LEA	SRE	STR	UNC	UND
gender	nincs	nincs	nincs	nincs	nincs	van	nincs	nincs
class	nincs	nincs	nincs	nincs	van	nincs	nincs	nincs

15. táblázat: A STR dimenzió válaszai a fiúk és lányok csoportra bontásában

STR (szigorú, erélyes)								
	female				male			
	mean/ átlag	szórás/ Std. Deviation	95% konf. int.		mean/ átlag	szórás/ Std. Deviation	95% konf. int.	
			lower bound	upper bound			lower bound	upper bound
1st group	12,000	3,396	10,038	13,961	13,666	2,943	10,577	16,756
2nd group	11,263	2,921	9,854	12,671	12,500	2,798	10,497	14,502
3rd group	12,647	4,400	10,384	14,909	13,500	3,741	10,371	16,628

A STR dimenziót illetően megnéztük a fiúk és lányok válaszait csoportokra bontva (15. táblázat). Láthatjuk, hogy mind a három csoportban a fiúk válaszainak átlaga az STR dimenzióban magasabb, mint a lányok válaszainak átlaga, azonban a minta alacsony elemszáma miatt ez nem minősül szignifikáns eltérésnek a csoporton belüli mintában.

16. táblázat: Az SRE dimenzió válaszai a fiúk és lányok csoportra bontásában

SRE (engedékeny, lágy szívű)								
	female				male			
	mean/ átlag	szórás/ Std. Deviation	95% konf. int.		mean/ átlag	szórás/ Std. Deviation	95% konf. int.	
			lower bound	upper bound			lower bound	upper bound
1st group	17,000	3,162	13,681	20,318	17,000	2,976	14,511	19,488
2nd group	16,600	2,796	14,599	18,600	16,444	2,127	14,808	18,080
3rd group	18,875	5,330	14,418	23,331	20,222	1,787	18,848	21,596

Az SRE (engedékeny, lágy szívű) dimenzió esetében a vizsgált mintában van szignifikáns eltérés a csoportok válaszai között (16. táblázat).

17. táblázat: Scheffe-teszt az SRE dimenzióban

Multiple Comparisons

Dependent Variable: SRE_total
Scheffe

(i) CLASS	(j) CLASS	Mean Difference (I- J)	Std. Error	Sig.	95% Confidence Interval	
					Lower Bound	Upper Bound
1st group	2nd group	.47368	1.09090	.910	-2.2840	3.2313
	3rd group	-2.58824	1.11779	.079	-5.4139	.2374
2nd group	1st group	-.47368	1.09090	.910	-3.2313	2.2840
	3rd group	-3.06192*	1.03400	.018	-5.6757	-.4481
3rd group	1st group	2.58824	1.11779	.079	-.2374	5.4139
	2nd group	3.06192*	1.03400	.018	.4481	5.6757

*. The mean difference is significant at the 0.05 level.

A Scheffe-tesztet is lefuttattuk (17. táblázat), hogy megnézzük, van-e szignifikáns eltérés az SRE dimenzió esetében a három csoport válaszai között. A Scheffe-teszt segítségével azt láthatjuk, hogy a három lehetséges párosítás közül egyben van szignifikáns eltérés: a második és harmadik csoport között (Sig. 0,018).

18. táblázat: A QTI változók leíró statisztikai mutatói a háttérváltozók szerint

	nemek szerint				csoportok szerint					
	fiúk		lányok		1. csoport		2. csoport		3. csoport	
	95%-os konf. int.	95%-os konf. int.	95%-os konf. int.	95%-os konf. int.	95%-os konf. int.	95%-os konf. int.	95%-os konf. int.	95%-os konf. int.	95%-os konf. int.	95%-os konf. int.
A Wubbels-féle nyelvek kategória	alsó érték	felső érték	alsó érték	felső érték	alsó érték	felső érték	alsó érték	felső érték	alsó érték	felső érték
Dorgáló, figyelmeztető (ADM)	7,01	8,56	7,50	8,56	7,21	9,50	7,00	8,04	7,14	8,85
Elégedetlen, kételkedő (DIS)	7,26	8,89	6,78	8,13	6,74	8,68	6,74	8,51	6,92	8,96
Segítőképző, barátságos (HFV)	23,00	25,99	24,66	27,10	23,53	27,17	22,69	25,83	24,42	27,93
Irányító, határozott (LEA)	22,33	25,00	22,14	24,62	22,27	26,15	21,92	24,70	21,55	24,79
Engedékeny, lágyszívű (SRE)	15,82	19,09	16,78	19,05	15,30	18,69	15,35	17,70	17,62	21,54
Szigorú, erélyes (STR)	11,82	14,42	9,34	12,35	10,03	13,96	9,85	12,67	10,38	14,90
Bizonytalan, határozatlan (UNC)	9,09	11,98	7,90	10,09	7,10	10,46	8,56	11,96	8,47	11,41
Megértő, konszenzusra törekvő (UND)	26,41	28,41	25,85	27,68	26,46	28,25	25,28	27,97	26,16	28,54

Ezek alapján megállapíthatjuk, hogy a vizsgált mintában szignifikáns eltérésre összesen két dimenziót illetően bukkantunk. A STR (szigorú, erélyes) dimenzióban a nemet illetően, illetve a SRE (engedékeny, lágyszívű) dimenzióban a csoportokat illetően. A 18. táblázatban közöljük a QTI változók leíró statisztikai mutatóit a háttérváltozók szerint.

A kutatási kérdések megválaszolása

Jelen tanulmányunkban három kutatási kérdésre kerestük a választ. Az első kutatási kérdés (K1) a következő volt: *Miként jellemezhető egy magyarországi egyetem angoltanárának interakciós stílusa és tanári interperszonális viselkedésének jellemzői angol szakos hallgatók szemszögéből?* A tanár interakciós stílusát egy kérdőív segítségével mértük, mely kérdőív nyolc dimenzióban vizsgálta az adott pedagógus interakciós stílusát. A kutatásban három csoport összesen 50 hallgatója vett részt. A vizsgált mintában a legalacsonyabb pontszám az DIS dimenzióban volt, ami az „elégedetlen, kételkedő” dimenziót jelenti. A legmagasabb pontszám az UND dimenzióban volt, amely a „megértő, konszenzusra törekvő” dimenziót jelenti. Ezek alapján azt állapíthatjuk meg, hogy a vizsgált mintában a tanulók az adott pedagógust megértőnek, konszenzusra törekvőnek ítélték meg, valamint segítőkésznek és barátságosnak. A tanulók megítélése szerint az adott pedagógus nem dorgáló és nem is bizonytalan vagy határozatlan. A vizsgált nyolc dimenzió a következő sorrendben alakult (balról jobbra az egyre inkább az adott pedagógusra jellemző személyiségjegyekkel): DIS (7,76); ADM (7,92); UNC (9,74); STR (11,94); SRE (17,70); LEA (23,52); HFV (25,22); UND (27,08).

A második kutatási kérdés (K2) a következő volt: *A háttérváltozók figyelembevételével, milyen eltérések mutatkoznak az egyes hallgatói csoportok között a pedagógus megítélésében?* A fiúk és lányok esetében azt állapítottuk meg, hogy 7 dimenzió esetében nincs, azonban egy dimenzió esetében (STR: szigorú, erélyes) szignifikáns az eltérés a fiúk és lányok megítélése között. A csoportok esetében arra a megállapításra jutottunk, hogy 7 dimenzió esetében nincs, azonban egy dimenzió esetében (SRE: engedékeny, lágyszívű) szignifikáns az eltérés a csoportok válaszai között.

A harmadik kutatási kérdés (K3) a következő volt: *A vizsgált mintában a pedagógus interakciós stílusának tanulók által való megítélése megegyezik-e a pedagógushallgatók által ideálisnak vélt interperszonális viselkedés jellemzőivel?* Tóth és Horváth (2022, 126) a pedagógushallgatók ideális interperszonális viselkedéséről alkotott nézeteit mérték fel egy előző tanulmányukban. Ők arra a megállapításra jutottak, hogy: „a Kárpát-medencei pedagógushallgatók szerint a tanár ideális interakcióit az irányító, határozott, a segítőkész, barátságos és a megértő, konszenzusra törekvő attitűd magas, míg a bizonytalan, határozatlan, az elégedetlen, kétkedő és a rendreutasító, figyelmeztető attitűd alacsony értéke jellemzi.”

Tehát a pedagógushallgatók ideális interperszonális viselkedését a következő attitűdök magas értéke jellemzi: irányító, határozott (LEA), segítőkész, barátságos (HFr), megértő, konszenzusra törekvő (UND), valamint a következő attitűdök alacsony értéke jellemzi: bizonytalan, határozatlan (UNC), elégedetlen, kétkedő (DIS), rendreutasító, figyelmeztető (ADM).

Jelen kutatásunk a vizsgált mintában alacsony értéket mutatott a DIS, ADM és UNC attitűdökben, míg magas értéket mutatott a LEA, HFr és UND attitűdökben. Jelen kutatásunkban az alacsony értékekkel jelzett attitűdök és a Tóth – Horváth (2022) által mért, a pedagógushallgatók szerinti ideális interperszonális viselkedésben kapott alacsony pontszámot kapott attitűdök megegyeznek – a sorrendtől eltekintve (UNC, DIS, ADM). Ehhez hasonlóan a magas pontszámot kapott attitűdök (LEA, HFr, UND) is megegyezést mutatnak a vizsgált mintában és a pedagógushallgatók által ideálisnak vélt interperszonális viselkedés jellemzőiben. Ez alapján megállapíthatjuk, hogy a vizsgált mintában a hallgatók által véleményezett interakciós stílus megegyezik a pedagógushallgatók által ideálisnak vélt interperszonális viselkedés jellemzőivel.

Irodalom

- Carson, Richard C. (1969): *Interaction Concepts of Personality*. Chicago: Aldine.
- Fisher, Darrell – Fraser, Barry – Cresswell John (1995): Using the „Questionnaire on Teacher Interaction” in the Professional Development of Teachers. *Australian Journal of Teacher Education*, 20/1, 8–18.
- Gordon, Thomas (1991): *A tanári hatékonyság fejlesztése: A T.E.T.-módszer*. Budapest: Gondolat Kiado.
- Gurtman, Michael B. (2001): Interpersonal complementarity: Integrating interpersonal measurement with interpersonal models. *Journal of Counseling Psychology*, 48/1, 97–110.
- Horváth Kinga – Tóth Péter (2019): Kárpát-medencei pedagógushallgatók ideális tanári interakcióról alkotott nézetei. In: *Neveléstudományi kutatások a Kárpát-medencei oktatási térben*. Szerk. Tóth Péter – Maior Enikő – Horváth Kinga – Bartal Mária – Duchon Jenő. Komárom: Selye János Egyetem, 7–32.
- Kulcsár Zsuzsanna (1981): *Leary teszt*. Budapest: Országos Pedagógiai Intézet.
- LaForge, Rolfe – Suczek, Robert F. (1955): Interpersonal dimensions of personality: III. An interpersonal check list. *Journal of Personality*, 24/1, 94–112.
- LaForge, Rolfe – Freedman, Mervin B. – Leary, Timothy F. – Naboisek, Herbert – Coffey,

- Hubert S. (1954): The interpersonal dimension of personality: II. An objective study of repression. *Journal of Personality*, 23/2, 129–154.
- Leary, Timothy F. (1957): *Interpersonal Diagnosis of Personality: A Functional Theory and Methodology for Personality Evaluation*. New York: Ronald Press.
- Mareš, Jiří – Gavora, Peter (2004): Interpersonální styl učitele: teorie, diagnostika a výsledky výzkumu. *Pedagogika*, 2004/2., 101–128.
- Moos, Rudolf H. (1979): *Evaluating Educational Environments: Procedures, measures, findings and policy implications*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Passini, Stefano – Molinari, Luisa – Speltini, Giuseppina (2015): A validation of the questionnaire on teacher interaction in Italian secondary school students: the effect of positive relations on motivation and academic achievement. *Social Psychology of Education*, 18/3, 547–559.
- Plutchik, Robert – Conte, Hope R. (1997): *Circumplex Models of Personality and Emotions*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Strong, Stanley R. – Hills, Hope I. – Kilmartin, Christopher T. – DeVries, Helen – Lanier, Keith – Nelson, Blair N. – Strickland, Deborah – Meyer III, Charles W. (1988): The dynamic relations among interpersonal behaviors: A test of complementarity and anticomplementarity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54/5, 798–810.
- Sun, Xiaojing – Mainhard, Tim – Wubbels, Theo (2018): Development and evaluation of a Chinese version of the Questionnaire on Teacher Interaction (QTI). *Learning Environments Research*, 21/1, 1–17.
- Szabó L. Dávid (2023): Változhat-e a történelemtanítás módszertani kultúrája? In: *Új irányok és lehetőségek a nevelés-, humán- és társadalomtudományok területén*. Szerk. Döryné Zábrádi Orsolya – Kurucz Anikó – Varga Balázs. Győr: Széchenyi István Egyetem, 325–339.
- Telli, Sibel – den Brok, Perry – Cakiroglu, Jale (2007): Teacher-Student Interpersonal Behavior in Secondary Science Classes in Turkey. *Journal of Classroom Interaction*, 41/2, 31–40.
- Tóth Péter – Horváth Kinga (2022): *Tanári interakció az osztályteremben*. Budapest: Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem.
- Wiggins, Jerry S. (1979): A psychological taxonomy of trait-descriptive terms: The interpersonal domain. *Journal of Personality and Social Psychology*, 37/3, 395–412.
- Walberg, Herbert J. (Ed.) (1979): *Educational environments and effects: Evaluation, policy, and productivity*. Berkeley: McCutchan.
- Wubbels, Theo – Créton, Hans A. – Hooymayers, Herman P. (1985): *Discipline problems of beginning teachers, interactional teacher behavior mapped out: The annual meeting of the American Educational Research Association*. Chicago. Elérhető: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED260040.pdf> (Letöltve: 2023.11.13.)
- Wubbels, Theo – Créton, Hans A. – Hooymayers, Herman P. (1987): A School-based Teacher Induction Programme. *European Journal of Teacher Education*, 10(1), 81–94.
- Wubbels, Theo – Brekelmans, Mieke (1998): The teacher factor in the social climate of the classroom. In: *International handbook of science education*. Eds. Fraser, B. J. & Tobin, K. G. Dordrecht: Kluwer Academic, 564–580.
- Wubbels, Theo – Levy, Jack (1991): A comparison of interpersonal behavior of Dutch and American teacherst. *International Journal of Intercultural Relationships*, 15/1, 1–18.
- Wubbels, Theo – Levy, Jack (1993): *Do you know what you look like? Interpersonal relationships in education*. London: Falmer Press.
- Zrinsky László (2002): *Gyakorlati pedagógiai kommunikáció*. Budapest: ADU-FITT IMAGE.